

ЕЛЕКТРОННИЙ СЛОВНИК РИМ ЛІНИ КОСТЕНКО

Статтю присвячено укладенню електронного словника рим Ліни Костенко на основі бази даних у програмі Microsoft Access та аналізу римотворчих особливостей поезії поетеси за функціональним аспектом.

Ключові слова: електронний словник, рима, Ліна Костенко, база даних.

Тема статті присвячена створенню електронного словника рим поезії Ліни Костенко. Як зазначається у статті «Лексикографічний опис римотвірних властивостей української мови»: «римографія має багатостолітню історію, однак її теоретичне підґрунтя залишається й досі недостатньо опрацьованим; в українському мовознавстві теорія римографії ще не була об'єктом комплексного дослідження й обмежується вступними статтями до словників рим» [11]. А про попит на електронні словники рим свідчить популярність вебсайтів «Рими України», «Онлайн словник українських рим». На сьогоднішній день існує не так багато словників рим української мови, серед них найвідоміші: «Словник українських рим» А.А. Бурячка (1979 р.) та «Словник рим української мови» С. Караванського (1994 р.) Отже, створення словника рим є **актуальним** завданням, а електронна форма його існування – **новим**. *Практичне* та *Теоретичне* значення полягає у системному підході до вивчення рим, що забезпечує можливість вивчати звукову структуру своєї мови, її музикальні властивості, інтонаційні закони, омонімічні, синонімічні та антонімічні зв'язки тощо. На думку Л.В. Мовчан, «римарії сприяють розвиткові вчення про риму, адже що більшим фактичним матеріалом оперують науковці, то точнішими є теоретичні висновки та узагальнення».[11] Також, можна було б вирішити багато лінгвістичних завдань шляхом зіставлення авторських римаріїв. Серед них: опис історії розвитку рими та систем римуння, дослідження індивідуальних стилів поетів, виявлення типових рим, характерних для певної епохи. Отже, на основі словника рим може бути розроблений широкий спектр лексикологічних досліджень.

Об'єктом дослідження є поетична мова Ліни Костенко, **предметом** – рима поетеси. **Мета роботи** – розроблення алгоритму укладення електронного словника рим Ліни Костенко.

Для досягнення *мети* треба виконати наступні **завдання**:

- дослідити поетичні твори Ліни Костенко (на матеріалі збірок її поезій «Проміння землі» 1957, «Вітрила» 1958, «Мандрівки серця» 1961, «Над бе-

регами вічної ріки» 1977, «Неповторність» 1980, «Сад нетанучих скульптур» 1987, «Вибране» 1989);

- виокремити римовані сегменти, здійснити їх аналіз;
- створити базу даних рим у програмному середовищі Microsoft Access;
- на матеріалі БД згрупувати слова відносно римованих елементів;
- визначити спосіб римування;
- на основі бази даних укласти алгоритм автоматичного створення рима-рію та програми зі зручним інтерфейсом.

В роботі використано такі **методи**: аналізу (визначаючи особливості ритмоворення Ліни Костенко); групування (частиномовне; на основі подібності елементів); дедукції; експерименту; порівняння; узагальнення.

У процесі дослідження віршованої творчості Ліни Костенко (на прикладі збірок її поезій «Проміння землі» 1957, «Вітрила» 1958, «Мандрівки серця» 1961, «Над берегами вічної ріки» 1977, «Неповторність» 1980, «Сад нетанучих скульптур» 1987, «Вибране» 1989) було укладено базу даних рим у програмі Access на 2000 одиниць. БД даних містить 8 колонок: Textbody, Ryadok, Slovo, RymovanuyVidpovidnik, Ryma, VydRumy, NazvaVirsha, Avtor. У першій подається віршований чотирирядок, у другій – безпосередньо римовані рядки. У колонках Slovo та RymovanuyVidpovidnik подаються слова, які римуються, а у колонці Ryma – римовані сегменти слів. Зазначаються також вид римування, назва вірша та автор, оскільки база постійно буде розширюватися.

На основі цієї БД планується розроблення електронного словника рим, як одного автора, так і кількох, який був би простим у користуванні, містив би цікаві рими та був відкритий для постійного оновлення. У цій справі нам допомагає інженер-програміст В. Сорокін, який втілить у життя алгоритм створення програми електронного рима-рію. Він матиме назву RhymeMaker та складатиметься з чотирьох вкладок: File, Edit, View та Help. У верхній частині програми буде знаходитись поле для введення (Word), які потребують моментального підбору рими. А у полі Examples з'являються римовані відповідники слів, підкріплені наявними прикладами, наприклад із поезії Ліни Костенко.

Цей словник буде відрізнятися від наявних паперових римівників легкістю при пошуку бажаної рими, адже комп'ютер швидко підбере римований відповідник до введеного слова із наявної бази даних. Також, вперше на ґрунті української мови буде створена програма електронного словника рим, в якій будуть вказані вид римування та виділятиметься римований сегмент. Так як словник буде постійно розширюватися та оновлюватися, він матиме непересічне значення для лінгвістів та літературознавців, як матимуть змо-

гу досліджувати особливості римотворення певного поета. В майбутньому планується також дослідження фонологічних особливостей у римованих одиницях. На нашу думку, підбір римованих варіантів до заданого слова має залежати не тільки від звукової та графічної подібності слів, а також від акцентуаційних характеристик.

У ході роботи над створенням бази даних рим, нам довелось зіткнутися із певними труднощами. Це насамперед стосується виділення римованого сегмента, а саме: якою має бути його довжина і у якій формі записувати дані, якщо, наприклад, слова римуються лише на основі звукової подібності, тобто римування є неточним. Було вирішено записувати той сегмент, який безпосередньо є однаковим в декількох римованих словах. А у разі графічної неподібності – запис обох римованих елементів слів. З огляду на майбутнє дослідження акцентуаційних особливостей, планується також введення фонетичної транскрипції римованого сегмента.

Римування Ліни Костенко – це цікаве віршознавче явище, яке має свої неповторні особливості, тому у ході роботи над БД ми відзначили деякі з них:

1) На основі аналізу 6 колонки VydRumu можна зробити висновок, що найпродуктивнішим способом римування є *перехресне*, :

Дзвенять у відрах крижані кружальця.

Село в снігах, і стежка ані руш.

Старенька груша дихає на пальці,

ій, певно, сняться повні жмені груш.

(«Дзвенять у відрах крижані кружальця». Ліна Костенко)

Також часто зустрічається суміжне та кільцеве римування:

Комарі на скрипку грають,

комарівни завмирають

(«Десь-не-десь, в якомусь царстві». Ліна Костенко)

Він любить час. Хвилини. Дні. Роки.

Він дивний звір, він любить навіть муку.

Він любить навіть відстань і роздуку,

Але не любить на плечі руки.

(«Не треба думати мізерно». Ліна Костенко)

2) У римуванні Ліни Костенко превалують *однорупні* рими:

Життя іде і все без коректур.

І час летить, не стишує галопу.

*Давно нема маркізи Помпадур,
і ми живем уже після **потопу**.*
(«Життя іде і все без коректур». Ліна Костенко)

3) На основі виділення римованого сегмента у колонці Рупа, можна відзначити, що у творчості поетеси наявне

- як *точне*:

*Спини мене отямся і отям,
Така любов буває раз в ніколи,-
Вона ж промчить над зламаним життям,
за нею ж будуть бігти видноколи.*
(«Спини мене отямся і отям». Ліна Костенко)

- так і *неточне* римування:

*Хай буде легко. Дотиком пера.
Хай буде вічно. Спомином **пресвітлим**.
Цей білий світ — березова кора,
по чорних днях побілена десь **звідтам**.*
(«Хай буде легко. Дотиком пера». Ліна Костенко)

4) Помітне й рівнозначне використання

- *чоловічої*:

*Земля - як панцир **черепах**,
лежить, не змита і грозою.
Вишневий Хутір у **степ**ах
немов пропечений сльозою.*
(«Хутір вишневий». Ліна Костенко)

- та *жіночої* рим:

*Ще крок, Сізіфе. Не чекай **на оплески**.
Для глядачів тут сцена закрута,
де чорний беркут з крилами **наопашки**
хребет землі до сонця поверта.*
(«Тінь Сізіфа». Ліна Костенко)

5) Широко використовуються естетичні ресурси нерівноскладових, складених, внутрішніх, *каламбурних* рим:

*Він божевільний, кажуть.
Божевільний!
Що ж, може бути. Він - це значить я.*

Боже - вільний...

Боже, я - вільний!

На добраніч, Свободо моя!

(«Ван Гог». Ліна Костенко)

Отже, укладення електронного словника рим є актуальним у наш час: він має велике значення для поетів-перекладачів, мовознавців, дослідників творчості Ліни Костенко. Також важливим аспектом є його комп'ютерне впровадження, що допоможе швидко знати бажану риму до певного слова. Ключем до цього стане зручний інтерфейс та легкість у користуванні програмою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барабаш С. Ліна Костенко : філософія поетичного живопису. — Кіровоград, 2003.— 96 с.
2. Башкирова Ольга Миколаївна. Версифікація Ліни Костенко (метрика, ритміка, строфіка, фоніка) : Автореф. канд. філол. наук: 10.01.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2004. — 18 с.
3. Бурячок А.А. Словник українських рим / А.А. Бурячок, / І. Гурин. — К.: Наук, думка, 1979. — 338 с.
4. Караванський С. Словник рим української мови, укладений як лінгвографічна модель формального нагромадження звукових сигналів мовним центром людини. — Л.: БаК, 2004. — 1048 с.
5. Качуровський І. Фоніка //І. Качуровський. — К.: Либідь 1994. — 162 с.
6. Краснова Л. Поезія Ліни Костенко: Посіб. для вчителів/ Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. — Дрогобич: Коло, 2001. - 197с.
7. Кульчицький І.М. Комп'ютерна технологія укладання словників та проектування словникових баз даних на основі інформаційних лексикографічних моделей: автореф. дис.: 05.13.06 / Кульчицький І. М.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. — К.:2002. — 20 с.
8. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / Авт.-уклад. Юрій Ковалів. – К.: ВЦ “Академія”, 2007.
9. Перебийніс В.С. Частотні словники та їх використання/ В.С. Перебийніс, М. П. Муравицька, Н.П. Дарчук. К.: Наук. думка, 1985. — 204 с.
10. Семенюк Г.Ф. Версифікація : Теорія і практика віршування : навч. посібник / Григорій Семенюк, Анатолій Гуляк, Олена Бондарева. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. — 303 с.
11. Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові/ Інститут української мови НАН України; відп. ред. І.С. Гнатюк. — К.: КММ, 2012.— 488 с.

Дрыгина А., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

Электронный словарь рифм Лины Костенко

Статья посвящается созданию электронного словаря рифм Лины Костенко на основе базы данных в программе Microsoft Access и анализу особенностей рифмы в поэзии поэтессы за функциональным аспектом.

Ключевые слова: электронный словарь рифм, рифма, Лина Костенко, база данных.

Dryhina A., stud.,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ELECTRONIC DICTIONARY OF RHYMES IN LINA KOSTENKO'S POETRY

The article is dedicated to the development of the electronic rhyme dictionary of Lina Kostenko on the basis of Microsoft Access Database and analysis of rhyme peculiarities of the poetess due to the functional aspect.

Key words: electronic dictionary, rhyme, Lina Kostenko, Database.

УДК 82.0 (477) Федюк

Дядченко Л., асп.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

ТОПОС ДОРОГИ ТА ЛАБИРИНТУ В МІФОПОЕТИЧНОМУ ПРОСТОРИ ТЕКСТІВ «КИЇВСЬКОГО ПЕРІОДУ» ТАРАСА ФЕДЮКА

Стаття присвячена розгляду особливостей топосу дороги та лабіринту в поезії «київського періоду» Тараса Федюка. Ця стаття дозволяє порівнювати поняття «дорога», «шлях», «лабіринт», використовуючи компаративний метод. Головна мета дослідження – проаналізувати особливості концепту шляху та його структурну роль у міфопоетичному просторі. Таким чином, ми зробили висновок, що шлях ліричного суб'єкта є лабіринтом, а його подолання – ініціацією.

Ключові слова: міфопоетичний простір, топос дороги, шлях, лабіринт, ліричний суб'єкт, ініціація.

Міфопоетика простору має винятково важливе, якщо не домінуюче, значення у створенні художньої картини світу літературного твору: неунікним «фундаментом освоєння життя літературою є створення образу світу, про-